

(Ny)materielle fusioner

*Om krops- og kærlighedsfremstillinger hos Amalie Smith,
Bjørn Rasmussen og Josefine Klougart*

Det fælles projekt for de varierende teoretiske indfaldsvinkler og forgreninger, der er samlet under betegnelsen nymaterialisme, er at genskabe et fokus på materialitetens vitalitet i en drejning væk fra tidligere teoridannelsers tilgang til materialiteten som en død, ubevægelig og virkningsløs størrelse: Frem for at være defineret ved sin længde, bredde, tykkelse og konstante masse som i den klassiske mekanik er der inden for nymaterialismen fokus på den flygtige, relationelle og aktive materialitet, der konstant er under dannelse og gendannelse i stadigt foranderlige konstellationer – på en tilblivende snarere end stabil materialitet. Jeg vil i denne artikel undersøge, hvordan dette materialitetssyn kommer til udtryk i repræsentationen af karaktererne i Amalie Smiths *I civil* (2012), Bjørn Rasmussens *Huden er det elastiske hylster der omgiver hele legemet* (2011) og Josefine Klougart *Én af os sover* (2012), og hvordan kærlighedserfaringen i alle tre værker kan siges at blive anledningen til oplevelsen af intim materiel forbundethed og udveksling med andre såvel som med verden. Nærmest som i en art romantisk enhedstankegang forbindes karaktererne med hinanden og verden gennem kærligheden i værkerne, men modsat i romantikken finder fusionerne ikke sted gennem ånd, men derimod i og gennem materialitet. Værkernes kærlighedsfusioner udspringer af kropslige møder, afføder fælleskroppe og forestillinger om kropslige og materielle sammensmeltninger, og i kærlighedsoplevelserne viser karaktererne sig at være – eller ønske at være – åbne systemer af materialitet, foranderlige formationer under konstant dannelse og gendannelse – netop som materialiteten inden for nymaterialismen. Som vi også skal se i løbet af artiklen, viser den grænseløse forbundethed sig dog netop at være en forestilling, der ikke engang kan opretholdes inden for fiktionens rammer: Den materialitet, som karaktererne oplever at blive fusioneret igennem, er samtidig en materialitet, der uden for karakterernes ønsker og

fantasier manifesterer grænser, som ikke på radikal vis kan overskrides.

Til at belyse materialitetsfremstillingen i værkerne vil jeg primært inddrage nymaterialisten Jane Bennetts vitale materialisme, mens jeg vil trække perspektiverende tråde til andre dele af nymaterialistisk teori. Formålet vil ikke være at gå ind i forskelle og diskussioner teorierne imellem, men derimod at pege på en lighed i tilgangen til mennesket, der kan bruges til at analysere de tre skønlitterære værker.

Smiths materielle samling

I Amalie Smiths *I civil* følger man på handlingsplan groft skitseret en ung kvindes oplevelse af et forhold gennem den første altopslugende forelskelse, de begyndende tegn på splittelse med kærestens kræftsygdom og parrets endelige opløsning. Undervejs skildres forløbet i høj grad som et kropsligt og materielt forløb, en samling og en spredning. En efterhånden ofte citeret passage fra prologen indfanger på få sætninger den kropserfaring, som kærlighedsforløbet fører til i værket:

“ Det har overrasket mig, i hvor høj grad samlingens processer (optagelse, omformning, organisering, ophobning og afstødning af materiale) forløber efter en orden, der ikke er min. Nyt materiale kan forhindre en orden, trække mere materiale med sig og afstøde andet. Det er det indsamlede, der udstikker samlingens grænser, og på den måde er det ikke kun samleren (mig), og den, der samles med omtanke for (ham), men også samlingen selv, der kuraterer. (Smith 2012, 7)

Som både Martin Gregersen og Tobias Skiveren samt Anne Maria Stagis har bemærket, kan passagen læses som en metapoetisk refleksion over værket, der har fået ordet “samling” som genrebetegnelse og undertitel (Stagis 2016, 204, Gregersen og Skiveren 2016, 146): Det kan kort sagt læses som en indledende refleksion over forfatterens oplevelse af at være blevet revet med af værkets forskelligartede materiale (digte, fotografier, citater, leksikale opslag m.v.) og disse materials liv og indbyrdes interaktion i en sådan grad, at samlingens materiale i et vist omfang selv har overtaget “kurateringen” af værket. I ordet fra det museale univers, “kuratere”, ligger også henvisningen til en anden form for samling af materiale, som værket beskæftiger sig med, nemlig museumssamlingen og herunder mere specifikt mineralsamlingen på Naturhistorisk Museum i Wien.² Mineralsamlingen i *I civil* viser sig dog snart ikke kun at henvise til den konkrete mineralsamling i Wien, men også til menneskets kropslige eksistens, der i *I civil* netop fremhæves som en samling af materialitet: “*We are walking, talking minerals*”, hedder det med henvisning til nymaterialisten Jane Bennett, der igen henter citatet fra den russiske geokemiker og mineralog Vladimir Vernadsky (1863-1945) (Smith 2012, 71, Bennett 2010, 11 og 60). Som Smiths værk skrider frem, bliver det mere og mere klart, at karaktererne heri udgøres af en samling af levende og agerende materialitet, og at den kropsmaterielle samling især af fortælleren opleves som en, der i radikal forstand kan formes i mødet med verden og andre karakterer. Det viser sig imidlertid også, at den ikke altid lader sig forme, kontrollere eller styre af fortællerjegets egen vilje eller kuratoriske ønsker, og det indledende citat fra prologen kan på den måde ikke

kun læses metapoetisk, men også som et konglomerat af fortællerens afsluttende eksistensoplevelse i værket – som en foregribende refleksion over, hvad der i sidste ende udgør og former “Jeg-samlingen” (Smith 2012, 52). Før vi når til en uddybning heraf, vil jeg kort skitsere Bennetts vitale materialisme, som den fremlægges i *Vibrant Matter. A Political Ecology of Things* – en bog, der øjensynligt har været en afgørende inspirationskilde i forbindelse med værket.³

Vital materialisme

Når Bennett i *Vibrant Matter* henter mantraet “*We are walking, talking minerals*” fra Vernadsky, sker det for at pege på, at alle kroppe (organiske såvel som uorganiske), alle legemer og alle ting består af en vital og agerende materialitet – og at vi som mennesker, præcis som verden omkring os, udgøres af samlinger af materialitet: af knoglernes mineraler, metallet i vores blod, vores neuroners elektricitet m.v. Det er måske ukontroversielt i sig selv at fremhæve, påpeger Bennett, men straks mere udfordrende er det at fralægge sig tilgangen til disse forskelligartede materialiteter som nogle, der er underlagt vores vilje, og i stedet anskue dem som vitale og selvorganiserende størrelser med et liv og en agens, der rækker langt ud over mennesket, dets historie og kontrol (Bennett 2010, 10). Ved bl.a. at inddrage forklaringen om knoglers oprindelige fremkomst som en mineraliseringsproces når Bennett frem til en omvendning af den traditionelle tilgang til forholdet mellem materialitet og menneske, hvor materialiteten opfattes som den passive, døde og formbare del og mennesket som den aktive, levende og formende part:

“ In the long and slow time of evolution, then, mineral material appears as the mover and shaker, the active power, and the human beings, with their much-lauded capacity for self-directed action, appear as *its* product. (11)

For Bennett betyder det ikke, at mennesket kan reduceres til at bestå af sine knoglers mineraler, men projektet i *Vibrant Matter* bliver bl.a. at pege på, hvordan vi som mennesker udgøres af komplekse systemer af levende materialitet, som ikke altid kan underlægges vores vilje og kontrol, og som tilmed er i konstant udveksling og forbindelse med omverdenens vitale materialitet. Fremfor at være en autonom størrelse får mennesket – som alt andet materielt eksisterende – dermed karakter af at være et åbent, foranderligt system, hvilket går igen i andre dele af nymaterialismen, bl.a. i Karen Barads monumentale værk *Meeting the Universe Halfway. Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning* (2007). Ligesom alt andet eksisterende har menneskets krop for Barad ikke fast definerede grænser, men opstår som fænomen gennem en række “intraaktioner” – et begreb hvormed hun vil pege på, at der ikke er tale om forudgående, separate enheder, der interagerer (som når man taler om interaktion), men derimod om fænomener, der vinder deres form og egenskaber i kraft af selve intraaktionerne:⁴

“ [...] human bodies, like all other bodies, are not entities with inherent boundaries and properties but phenomena that acquire specific boundaries and properties through the open-ended dynamics of intra-activity. (Barad 2007, 172)

Trods deres teoretiske forskelle deler Barad og Bennett dette relationelle perspektiv på den materielle eksistens, der for dem udgøres af foranderlige formationer i vedvarende påvirknings- og udvekslingsforhold.

I Bennetts særlige version af nymaterialismen, som hun kalder vital materialisme, ligger fokus især på materiens levende og vibrerende karakter, som ifølge hende stammer fra en immanent energi i alting – organisk og uorganisk stof, humane såvel som nonhumane legemer. Det er denne materie-energi, der for hende er med til at gøre alle ting og alle kroppe til aktanter, der aktivt indvirker og påvirker sagernes gang. Bennetts tilgang kan dermed umiddelbart lyde som en revitalisering af vitalismen, som hun da også erklærer sig inspireret af, men der er en afgørende forskel: Hendes materie-energi forsøger at overskride den dualisme, hun stadig ser gøre sig gældende inden for vitalismen, bl.a. hos Hans Driesch (1867-1941) og Henri Bergson (1859-1941), der måske nok peger på en livskraft i materien, men samtidig opretholder en klassisk skelnen mellem liv og materie, hvor et immaterielt livsprincip skal animere den ellers døde materie (Bennett 2010, 63 og 80). For Bennett kan vitaliteten helt grundlæggende ikke adskilles fra materien, energien er – som tidligere nævnt – immanent i materialiteten. Når materien på den måde i sig selv kan anskues som en levende og agerende størrelse, må vores traditionelle kategorier revurderes, og for Bennett giver det således ikke længere mening at tale om et handlende subjekt versus et passivt objekt, om levende, skabende menneske versus død, passiv materie. Bag denne opvurdering af materialiteten og den tilsvarende revurdering af forholdet mellem materie og menneske ligger der en klar politisk og etisk agenda: Alle ting og “kroppes” værd skal opnormeres, så vi tilskyndes til en mere intelligent og etisk interaktion med vores omgivelser (viii). Et led i processen mod et mere bæredygtigt forhold til vores omgivelser er for Bennett at forstå, hvordan vi – såvel som andre ting og kroppe omkring os – ikke udgør isole-rede enheder, men helt grundlæggende er flettet sammen i det, hun med et begreb hentet fra Gilles Deleuze kalder “assemblager”: internt forbundne samlinger, der forenes og skilles i bestandige udvekslings- og påvirkningsforhold. Disse assemblager, som både består af menneskelige og ikke-menneskelige – organiske såvel som uorganiske – aktanter, udgør nemlig så komplekse systemer, at vi ved at skade én af delene i dem også risikerer at skade os selv:

“ Such a newfound attentiveness to matter and its powers will not solve the problem of human exploitation or oppression, but it can inspire a greater sense of the extent to which all bodies are kin in the sense of inextricably enmeshed in a dense network of relations. And in a knotted world of vibrant matter, to harm one section of the web may very well be to harm oneself. (13)

Som jeg vil vise i det følgende, bliver fortælleren i *I civil* i overensstemmelse med nymaterialismens tilgang til mennesket langt hen ad vejen fremstillet som et åbent, materielt system, som en samling (eller assemblage i Bennetts vokabular) af levende materialitet, der er i udveksling med andres såvel som omgivelsernes materialitet, ligesom hun mod slutningen af værket når til en revurdering af selvet og dets rolle i verden. Hvor værket tidligere er blevet læst som en refleksion over kroppens

mangel på stabile grænser (Gregersen 2016, 14) – en tilgang som et stykke hen ad vejen vil gå igen i den følgende analyse – vil jeg dog ligeledes argumentere for, at erfaringen af den levende materialitet samtidig bliver det, der manifesterer (uønskede) kropslige grænser og afslører den totale kropslige åbenhed som en (romantisk) fantasi. Netop bruddet på denne fantasi kan ses som det, der nødvendiggør den revurdering af selvet – og ikke mindst dets evner til at kuratere de materielle kropssamlinger – som indfinder sig i værkets epilog.

Fra sengen til verden – samlingens ekspansion

I *I civil* er det i høj grad mødet med den anden – kærlighedsmødet – der bliver anledningen til oplevelsen af at være et åbent, foranderligt system: Gennem mødet med kæresten opstår en oplevelse af at blive forenet med den anden på et helt konkret kropsligt og materielt plan. Formlen for kærlighedsvisionen kunne næsten minde om den, man finder i Novalis' *Heinrich von Ofterdingen* (1802), hvor den unge Heinrich siger til sin Mathilde: "*Mit hele væsen skal blande sig med dit*" (Novalis 1998, 111), men modsat Novalis' romantiske vision udspringer fusionen hos Smith ikke af et åndeligt fællesskab, men af et kropsligt møde: Første gang vi møder samlingens hovedpersoner, det forelskede par, sammen, er det imellem puder, betræk, ben og arme i én stor forvikling, og det er her i sengen, at nedbrydningen af grænserne tager sit udspring og den nye fælleskrop opstår: "Vi har hver vores krop, men også en fælles krop i sengen", hedder det på anden side af bogens første ud af fem koncentriske cirkler, der opdeler værket i kapitler (Smith 2012, 22). Her, i den første koncentriske cirkel, opløses den grænse, hudlaget normalt konstituerer mellem mennesker, og en kropslig-materiel sammensmeltning finder sted:

“ Det er, som om vi bliver yngre og yngre, folder os ind i en tvillingefostertilstand, slider huden af hinanden ved bare at kysse og sutte og elske, så hjertet bliver blødt som en klat smør på kappens grød – den grød, der kan mætte os begge. (22)

Som et andet tvekønnet væsen fra Aristofanes' myte om kærlighedens ophav er parret her blevet én krop. Nedbrydningen af grænserne ophører imidlertid ikke med oplevelsen af en fusioneret fælleskrop – som i den romantiske kærlighedskonception breder fusionen sig til en oplevelse af videre forbundethed med verden,⁵ igen ikke på et åndeligt, men på et materielt plan. Hos Smith bliver den kropslige fusion en slags katalysator for en mere omfattende grænsenedbrydning, og sammensmeltningen breder sig (nærmest som værkets koncentriske cirkler) til at inkludere mere og mere af verden og dens materialitet. Denne ekspansion ser man allerede i fortsættelsen af citatet om kropsgrænsernes nedbrydelse: "Vi har hver vores krop, men også en fælles krop i sengen. En udvidet krop, som inkluderer sengen. Og værelset og udsigten" (Smith 2012, 22, min kursivering), ligesom der sættes ord på vokseværket to sider efter: "[...] det betyder ikke så meget, hvem der er i hvilken krop; nu er vi her sammen – det er forår, og vi ligger i sengen sammen, og det er, som om vi vokser" (24, min kursivering). Fælleskroppen udspringer af sengen, vokser, og bevæger sig ligeledes ud af værelset, hvor den både i overført og konkret forstand indtager omverdenen og dens materialitet:

“ Så går vi ned efter brød,
hvidt gærbrød,
som du sætter tænderne i,
mens jeg sætter tænderne i dig,
en amorf struktur (18)

I kærligheden folder de to kroppe sig ind i hinanden og bliver en sammenhængende, materiel eksistens, men samtidig spirer en oplevelse af at indgå i forbindelse med omverdenen og dens materialitet, netop som Bennetts assemblager, der udgøres af sammenfoldede elementer, men samtidig er i et bestandigt udvekslingsforhold med omverdenen, som de løbende indoptager materialer fra og afgiver materialer til. På lignende vis folder fortælleren og kæresten sig sammen og indgår i foranderlige konstellationer; nogle sider efter ovenstående citat er det fx oxygen og kuldioxid, der lægges vægt på i fremstillingen af fælleskroppens intime interaktion med verden (23). I fortællerens forelskede tilstand opleves kroppen som et materielt åbent og radikalt formbart system i intim forbindelse med andres og omverdenens materialitet.

Den ukontrollerbare materialitet

Fordi den materialitet, karaktererne udgøres af og indgår i forbindelse med, er levende, agerende og selv-organiserende i Bennetts forstand, er det imidlertid ikke altid, at den vil organisere sig efter fortællerens amourøse og kuratoriske ønsker om kropslig og materiel sammensmeltning. Da kæresten får kræft, viser hans kropsmaterialitet sig som en ustyrligt muterende faktor, hvilket markerer et begyndende brud på oplevelsen af den grænseløse fælleskrop og får forskellene imellem dem til at træde frem, idet fortælleren erfarer, at cellerne i hans krop muterer, uafhængigt af hendes: “cellerne begynder at fordoble sig næsten uahæmmet i din krop, uden at der af den grund bliver færre i min” (29). Den (dødeligt) vitale og muterende materialitet kiler sig med andre ord ind i fortællerens oplevelse af materiel sammensmeltning og manifesterer en uønsket grænse: Hendes krop er ikke syg, selvom hans er. Herefter bliver det tydeligt, at hans krop indgår i udvekslings- og påvirkningsforhold, fx med hospitalets kemi, medicin og udstyr, som hun ikke er en del af:

“ En hård kemi i og omkring dig: Du har forhørt dig, om de væsker, du afgiver, kan være farlige for mig. Det kan de ikke. De lugter forkert. Sengen lugter af lægemidler, når du er gået. Tør hud og hår på lagenet. Din tunge er blevet hvid, du vil ikke lade mig se den. Der er ført en slange ind i dit bryst. Jeg skal passe på ikke at rive noget løs. Din krop er en del af hospitalets maskine. [...]”

Vi ligger i sengen. Jeg siger: Jeg kan ikke følge med dig på hospitalet. (31)

Kærestens krop er så at sige blevet en del af en ny assemblage, der udgøres af ham selv og hospitalets maskineri og kemi, og med fragmentets afsluttende sætning, “Jeg kan ikke følge med dig på hospitalet”, markeres endnu et brud på oplevelsen af fælleskroppen. Det endelige brud på fusionsoplevelsen, der for fortælleren har

gjort dem til én fælleskrop og person i intim forbindelse med hinanden og verden, indfinder sig imidlertid efter sygdomsforløbet, da fortælleren hen imod slutningen af værket deler sine tanker om fælleseksistensen med ham:

“ Dagen før har jeg holdt dig i armene nede på sportspladsen og set dit ansigt og tænkt: Du er virkelig ikke nogen anden person end mig. Vi er en og samme person.

Og jeg siger det til dig, og vi ler begge, men du ved godt, at jeg mener det, og så siger du: Nej. (87)

Med kærestens kontante “Nej” bliver det tydeligt, at den radikale, kropslige åbenhed og formbarhed har været en subjektiv oplevelse hos fortælleren, en fusionsforestilling, der ikke deles af kæresten. Forestillingen møder sin første udfordring med fortællerens erkendelse af, at kærestens krop består af en levende og ustyrlig materialitet, som ikke underlægger sig hendes kuratoriske ønsker (opretholdelsen af forestillingen om kropslig fusion), og punkteres endeligt med hans afvisning af idéen om fuldstændig forbundethed. I overensstemmelse med Julia Kristevas psykoanalytiske teori må fortælleren imellem den altopslugende oplevelse af symbiose og kærestens kastrerende “Nej” igennem abjektionens grænseland. Her kan der endnu ikke skelnes mellem subjekt og objekt, indre og ydre, jeg og verden, men bevægelsen går mod konstitueringen af et afgrænset subjekt. Denne udvikling markeres i *I civil* gennem kapitlet “Abjekterne”, der umiddelbart fremstår som en forholdsvis fragmentarisk skitsering af Kristevas abjektteori, men som gennem sin placering i værket kommer til at tjene som en slags rammesætning for samlingens videre forløb: Herefter går fortællingen mod samlingen af jeget. Det jeg, som fortælleren i sidste ende må forlige sig med i epilogen, er dog ikke et autonomt og klart afgrænset jeg som inden for psykoanalysen, men et jeg, der efter kærlighedserfaringen og oplevelsen af såvel kropsmaterialitetens som kærestens indgriben i hendes kuratoriske ønsker om kropssamlingernes koordinater (eller mangel på samme) anser sig som grundlæggende påvirket af verden og dens mangfoldige viljer. I epilogen lyder det:

“ Jeg indrømmer: Jeg bevæger mig i to retninger på samme tid, og jeg er forvirret. Jeg arbejder mig ud af den sammenvoksede tilstand, han og jeg befandt os i, og samtidig på at se mig selv som en del af en sammenhæng, som en del af mange viljer i et socialt økosystem, påvirkende og påvirket af verden. (94)

I overensstemmelse med Bennetts assemblageteori må hun erkende, at hun ikke er eneherre i forhold til udformningen af sin kropsmaterielle samling, men at flere viljer – humane såvel som nonhumane – påvirker samlingernes grænser og udformninger. Karaktererne i værket fremstilles som materielt åbne systemer i den forstand, at de udgøres af levende materialitet (de er med Smith, Bennetts og Vernadskys ord “walking, talking minerals”), som konstant er i udveksling med omverdenens materialitet (stof, væsker, medicin, mad o.l. passerer igennem dem, hospitalsslanger kan indsættes i dem o.l.), men radikal kropslig åbenhed og formbarhed finder kun sted i fortællerens romantiske fusionsforestillinger, hvor parret bliver ét med hinanden og verden. Erfaringen af at den anden krops levende materialitet hverken

er en del af hendes egen krop eller kan kontrolleres, markerer en grænse mellem hende og den anden såvel som for hendes evne til at kuratere kropssamlingerne. Det er netop denne erfaring, som det indledende citat fra værkets prolog kan ses som en foregribelse af: De materielle samlinger viser sig i sidste ende ikke kun at afhænge af fortællerens vilje og kuratoriske ønsker, men i lige så høj grad af det materiale, de udgøres af.

Rasmussens kropsmaterialisme

Materialiteten i Bjørn Rasmussens *Huden er det elastiske hylster der omgiver hele legemet* er af mindre vital og agerende karakter end hos Smith, men også i dette værk fremstilles kroppen som en samling af forskelligartede materialiteter. Her hører læseren eksempelvis, at fortælleren grundlæggende opfatter sig selv som en samling af organer og en pose af bakterier:

“ [...] jeg er et sætstykke af organer. Fortæl mig om atomer, fortæl mig om implosion. Så lungerne, de ilter blodet, dette ved vi. Så leveren, den er rødbrun og kegleformet, den vejer halvandet kilo. Så nyrerne, så mavesækken, tarmene: tyndtarmen, tolvfingertarmen. Jeg kan undvære tyktarmen, jeg skal bare have en pose på maven til at samle væskerne, jeg er selv en pose med bakterier, intet andet. (Rasmussen 2011, 18-19)

Som hos Smith er denne samling af materialitet i udveksling med verdens materialitet, og sigende for karakterskildringen i værket er det, at fortælleren og protagonisten Bjørns dagbog ikke er en dagbog over sådan noget som tanker, følelser og socialt liv, men over kroppens materielle udveksling med verden, dens indtagelser og udskillelser:

“ Jeg har et dokument på min computer, navngivet: *Bjørn har en krop*. Her skriver jeg et katalog over kroppens indtagelser og udskillelser; knækbrød, avocado, mørk te, urin. Jeg nedfælder kroppens gerninger; tarmskylning, tænderbørstning, trimning af skæg. (55)

Værket igennem dvæles der ved kroppens interaktion med verden, som den indoptager materiale fra og udskiller materiale til i form af abjekte størrelser såsom blod, sæd, urin, opkast o.l. Den rene og skære udveksling og interaktion lader imidlertid ikke at være nok for Bjørn, hvis drømme og forestillinger gentagne gange kredser om en mere radikal åbenhed over for – og sammenvævning med – verdens materialitet og fænomener. I en drøm *bliver* Bjørn fx til verden:

“ Da jeg endelig sov, drømte jeg [...]. Bilradioens frekvenser går i ét med mit tankemylder, og jeg indser, at der ingen forskel er. Jeg er et åbent hylster, modtagelig for hvad som helst. Jeg er hullerne på grusvejen, hullet til benzin på bilen, jeg påfyldes ustandseligt, det er en skelsættende opdagelse. (17)

Det, Rasmussen betegner som en skelsættende opdagelse, omvendes på ironisk vis til en skelopløsende oplevelse, hvor hudens hylster åbner sig op, så grænsen mellem ham og omverdenen bliver ophævet. Det er langt fra eneste gang, at Bjørn forestiller og drømmer sig til en tættere forbindelse med – eller ligefrem opløsning i – verden og dens materialitet: Man hører om, at han gerne vil “eksplodere i mudderet” (66), han forestiller sig en druknedød, hvor han vil blive fuldstændig gennemtrængt af vandet (57), i en anden drøm end den ovenfor nævnte kan han dele stykker af sig selv ud fra den pose af bakterier, han opfatter sig selv som (79), og han har en tilbagevendende forestilling om at briste (fx 68). Som i *I civil* kan man tale om, at der i *Huden er det elastiske hylster der omgiver hele legemet* er en vilje til den grænseløse krop, men også her er den radikale åbenhed henvist til forestillingsuniverset: I Bjørns vågne tilstande er han grundlæggende afskærmet af huden. Denne hud fremstilles som permeabel og påvirkelig (væsker, luft o.l. kan trænge igennem den, den kan påføres makeup o.l.), men grundlæggende uoverskridelig. Bjørn skærer og skærer i den for at komme ud (han lover at holde op, hvis han bare finder “en måde at komme ud på”), men han formår kun at lave “overfladiske ridser” (16). En række hinde- og beholdermetaforer værket igennem understreger, at Bjørn forbliver indespærret, afgrænset af det permeable og påvirkelige men ikke desto mindre omsluttende hylster: Han føler sig som i en “osteklokke”, der afskærmer ham fra at være i forbindelse med verden, og han beskriver sig som en sommerfugl i en “puppe”, han ikke kan komme ud af (hhv. 83 og 16). Ligeledes er det kendetegnende for hans oplevelse, at den mængde af bakterier, han opfatter sig selv som, befinder sig i en omsluttende “pose” (19).

Man kan som Gregersen og Skiveren gør det i *Den materielle drejning* med god grund læse Bjørns vedvarende cutteri som et forsøg på at overskride den kønsspecifikke krop (Gregersen og Skiveren 2010, 140ff), men cutteriet kan (også) læses som et forsøg på at overskride hudens grænse, så Bjørn kan træde i tættere kontakt med verdensmaterialiteten og den anden. At de opløste grænser og opløsningen i verden og den anden er idealet, afspejles allertydeligst i romanens epilog, hvor Bjørn forestiller sig, at han sammen med sin elsker, ridelæreren, splittes i atomer og opløses i materialiteten og fænomenerne omkring dem:

“ Okay, nu går jeg hen på hotellet i min granvoksne skikkelse og banker på din dør, og så går vi, og så kører vi, og så kører vi ud over en skrænt og bliver splittet til atomer, men først i år 2060, du vil sidde bag rattet, og jeg vil stå på taget og sige det, som det er, som det lyder, nej, råbe det vil jeg, nej, gjalde:

VI ER DET ELASTISKE HYLSTER, DER OMGIVER HELE LEGEMET

VI ER SYLTEN, SILKEN OG ATLASK, VI ER EN DRØM OM GEVÆRSALVER OG GUDS KØLIGE HÅND PÅ PANDEN EN JUNIDAG, EN RING, ET SIV, ET BRØD, ET HJERTE

VI ER EN UDSTRÆKNING, EN KRIDHVID KNYTTET HÅND OM ET VÆLD AF GLINSENDE SORTE HÅR [...]

VI ER DE RØDE LÅR DER SVIER OG EN BIRKEGREN OG PELSENDEN INDSMURT I MUDDER, SKÆGGET DRIVENDE AF SAVL [...] (Rasmussen 2011, 91-92)

Først i den kærlighedshymne, som epilogen kan læses som, udvides hudens grænser, så Bjørn forbindes med elskereren såvel som omverdenen. I en fremtidig, forestillet modus splittes Bjørn og elskereren til atomer, så de opløses i og bliver til verden. Hudens grænser udvides, og som et ekspanderende univers opremses alle de fænomener, ting og materialiteter, som det nye, almægtige “VI” er. Over halvanden side skrevet i versaler oplistes alt det, som den udvidelige hud rummer, og som kærlighedsfusionen udgør. I den imaginære modus i epilogen ser man dermed samme forestilling om jeget i kærligheden, som der er på spil i *I civil*, nemlig forestillingen om at blive til en grænseløs, materiel samling, et åbent og foranderligt system, men også hos Rasmussen kan denne radikale kropsmaterielle åbenhed alene udspille sig i fantasien: Uden for den finder kun udveksling og påvirkning sted.

Opløst partikel-eksistens

Hvis der hos Rasmussen i epilogen er en vis form for romantisk forestilling om forbundethed med verdensmaterialiteten på spil, som man også finder i visse dele af nymaterialismen, fx i Bennetts monisme,⁶ så er oplevelsen af forbundethed med og opløsning i verdensmaterialiteten i Josefine Klougarts *Én af os sover* ikke af samme ønskværdige karakter. Heri hedder det fx:

“ Nogen skal røre ved hende og tænke: her er en krop. Her er rigtigt kød.

Men hun driver bare.

Hun er det støv, der driver i stalden, i alle mulige lyskegler, hun er nogle insekters spor i det støv, der har lagt sig, eller hun er usynlig på ormædte træbjælker, på vejrbidte hegnsplæs bark, i rimfrosten på bænkene ved søen. (Klougart 2012, 57)

Klougarts roman begynder efter bruddet med en kæreste, som hovedpersonen har haft et forhold til siden hun var 18, og består af et fletværk af tilbageblik, refleksioner og situationer i fortalt nutid, der blandt andet centrerer sig om bruddet og parrets tid sammen. Ovenstående kan læses som et eksempel på, hvordan fortællerens krise udspiller sig på et helt konkret, kropsligt og materielt plan, hvilket må ses som et udslag af, at fortællerens kærlighedsoplevelse i løbet af forholdet – som hos Smith – har været en oplevelse af en kropslig-materiel fusion. Ikke ulig Smith skildrer Klougart i *Én af os sover* selve tiden i løbet af forholdet som en oplevelse af, at hudgrænsen mellem dem har været opløst:

“ De boede sammen, der var næsten ingen hud, der var det meste af tiden en forvirring omkring kroppene, hvor den ene begynder, og den anden slutter, der kan slukkes for én krop, den anden pumper liv ind i den bevidstløse krop så længe. (93)

Fortælleren har ikke bare boet sammen med kæresten i almindelig forstand, hun har også haft oplevelsen af at bo i hans krop (95), af at de to nærmest var “vokset sammen” (215). Små forskelle skrives dog ind mellem dem i beskrivelserne af deres ét-kropslige forhold, som når det fx hedder sig, at de anskuer tingene forskelligt

trods deres fælleskropslige eksistens: “De ser så forskelligt på tingene, selvom de er én krop for det meste, én tanke” (122). Det overordnede billede er ikke desto mindre billedet af den *ene* krop, og bruddet er følgelig selve opløsningen af denne fælles krop: “Det hele sker, er én bevægelse; man er blevet én krop, og denne krop falder fra hinanden” (117). Da fælleseksistensen ophører, fremstilles det, som om kroppen helt fysisk mister sin form og flyder ud – efter forholdet beskrives hun bl.a. som et formløst og “smeltet” menneske, og hun brister som en dæmning eller en blære, der sprænger (hhv. 86 og 204). Det er, som om den kropsligt-materielle sammensmeltning har dannet en slags beskyttende hinde om hende i løbet af forholdet, og med forholdets ophør rives det ekstra hudlag af hende:

“ [...] det hele driver, er et styrt, der trækker alting ned omkring ørerne på hende, et snit i hovedbunden, og så bliver hun ligesom skrællet, himmelen, der synker ned omkring hende, huden. Helt blottet på den måde: *udsat*. (94)

I den nye hudløse tilstand efter forholdet er der fri adgang til fortællerens kød og væv, der fremstilles vildtvoksende vitalt, som man ser det her, hvor fortælleren møder ekskæresten efter nogen tid:

“ Hvor fint, siger hun, giver ham et afmålt knus, det er, som om hun er bange for, at han skal falde ind i hende, hvis hun holder ham så tæt for længe. Kroppene: to åbne sår, der kan hele op sammen, hvis man ikke er forsigtig. Væv, der vokser sammen som over et espalier, over en havesti, over alt muligt: rod. (146)

Som i Bennetts vitale materialisme viser kroppen sig her at bestå af ren og skær levende materialitet, en materialitet med en vilje og agens, der rækker langt ud over karakterernes viljer og beslutninger (i ovenstående citat beslutningen om at være gået fra hinanden). Det metaforiske udtryk, at en hændelse efterlader et “åbent sår”, konkretiseres; kroppene *er* i fremstillingen det åbne sår, og der er fri adgang til det levende væv under huden.

Som en kategori under det, Tobias Skiveren og Martin Gregersen kalder den materielle drejning i nyere dansk litteratur, placerer de køns- og kropsmaterialismen (Gregersen og Skiveren 2015, 51ff). Modsat Bennetts generelle fokus på al materialitetens levende karakter, er der i denne kategori særligt fokus på de specifikke kropsmaterialiteter, der “presser sig på med deres insisterende tilstedeværelse” (51), netop som det er tilfældet, når vævet hos Klougart fremstilles som en ustyrlig faktor. Der har inden for denne strømning – både i litteraturen og i kritikken – været en vis tendens til at fokusere på de mere ubelejlige eller negative konsekvenser, den ustyrlige og genstridige kropsmaterialitet kan føre med sig for karaktererne, som når fx menstruationen i Olga Ravns *Jeg æder mig selv som lyng* (2012) er en insisterende og umedgørlig størrelse (Ravn 2012, se også Gregersen og Skiveren 2015, 52-53).⁷ Hos Klougart rækker kropsmaterialitetens agens imidlertid ud over den rent ubelejlige og genstridige karakter: Den strider ikke kun imod fortællerens vilje som i ovenstående citat, men kan også være en positiv kraft og rumme en livgivende rytme:

“ For det er jo også det: kødets vilje til at være i bevægelse, arbejde, der trods alt holdt sammen på mig. Gav mit liv den rytme, som din krop altid manglede. Et taktslag, der gjorde, at jeg kunne holde fast i alt det strømmende. (Klougart 2012, 84)

Nærmest som i Bennetts beskrivelse af materiens vitale energi har kødet her en rytmisk, vibrerende vitalitet, der gennemstrømmer fortælleren og holder sammen på hende, mens alt andet flyder. I *Én af os sover* er kropsmaterialiteten ikke kun det, der ikke lader sig manipulere, forme eller styre, ikke kun en størrelse, der presser sig på med en irriterende og insisterende tilstedeværelse som i forrige citat, men også en størrelse med en livskraftig og -vigtig vitalitet, der gennemstrømmer et ellers taktløst og udflydende liv. Denne kraft lader imidlertid til at gå i opløsning – sammen med resten af kroppen og kødet – efter bruddet med kæresten; frem for at opnå en forståelse af sig selv som en lille brik i et større udvekslings- og påvirkningsforhold med verden som fortælleren i *I civil*, eller at opleve opløsningen i verdensmaterialiteten som et ønskværdigt scenarie som Bjørn i *Huden er det elastiske hylster der omgiver hele legemet*, er fortællerens oplevelse i *Én af os sover* at blive udsløttet, da hun flyder ud i verdensmaterialiteten. Hun opløses i en ufrivillig partikeleksistens uden form eller holdepunkt; hun mangler med – Bennetts assemblage-begreb in mente – “samling” på sit liv og længes efter at blive konstitueret som en krop og fast kød. Kærlighedserfaringen fører – som i de to andre tekster – i sidste ende til en oplevelse af at være i intim forbindelse med verden, men her på en ukontrollabel og ufrivillig måde. Hun længes efter den faste form og de (krops)materielle grænser, som fortællerne i de to andre værker fantasierer sig til en opløsning af.

Afrunding

Karaktererne i de tre værker, jeg har undersøgt her, fremstilles i nymaterialistisk forstand som samlinger af materialitet, en til tider levende og uregerlig materialitet. I kærlighedsskildringerne fremstilles de som radikalt åbne, påvirkelige systemer, der kan smelte sammen med såvel andre som verden omkring dem og danne nye, materielle konstellationer. På én og samme tid kan værkerne siges at genoplive en ældgammel myte om kærligheden som fusion, lade den antage romantiske dimensioner, idet kærlighedserfaringerne på varierende måder kommer til at gælde fortællernes forhold til omverdenen i det hele taget, og give idéen et tidstypisk træk, idet forbundetheden med den anden og verden ikke er af åndelig, men af (ny)materiel karakter. I mødet med andre karakterers såvel som verdens materialitet oplever fortællerne at blive så påvirkede, at de ønsker at ophæve grænserne, så de bliver åbne, materielle systemer og forbindes i kropslige og materielle fusioner. Alle tre værker punkterer imidlertid fantasien om den grænseløse forbundethed igen og fremstiller den som en forestilling, der selv inden for fiktionens rammer kommer til kort: Hos Smith kan en levende materialitet gribe ind i fortælleren forestilling og manifestere uønskede grænser, og hos Rasmussen kan huden vise sig som en genstridig barriere, der måske nok er påvirkelig og gennemtrængelig, men som i sidste ende ikke på radikal vis lader sig overskride. Også hos Klougart finder man en lignende erfaring

af kroppens grænser, hvilket i fortællerens ord bliver til: “[...] man finder ud af, at man ikke holder op med at leve i sin egen krop, bare fordi man bliver overtaget af en anden krop, et andet blik, nogle bevægelser” (Klougart 2012, 30). Selvom materialiteten i de tre værker er det, fusionerne opleves at finde sted igennem, er den i sidste ende også det, der sætter grænserne for kærlighedsfusionerne og afslører dem som fantasier. Alligevel synes kærligheden i alle tre værker på varierende måder at blive anledningen til oplevelsen af intim forbundethed med verdensmaterialiteten, og tilbage står en repræsentation af karakterer, der i og gennem kærlighedsoplevelserne åbnes for en oplevelse af forbundethed med såvel andre som verdens materialitet.

Noter

- 1 Artiklen er baseret på mit speciale “Materielle fusioner. Om krops- og kærlighedsfremstillinger hos Amalie Smith, Bjørn Rasmussen og Josefine Klougart”.
- 2 For en læsning af værket gennem inddragelse af museumshistorisk teori se Anna Marie Stagis’ artikel “Samlingen forsøger at forene det, der hører sammen” i *Edda* nr. 3, 2016.
- 3 Smith citerer den både implicit og eksplicit flere gange i løbet af *I civil*, bl.a. i forbindelse med Vernadsky-citatet på s. 71, som Smith henter fra Bennett. To sider forinden bruger Smith et citat af den franske filosof Bruno Latour, der ligeledes lader til at være hentet fra Bennett (se Smith 2012, 69 og Bennett 2010, 27).
- 4 Se f.eks. Barad 2007, 33.
- 5 Jf. f.eks. igen Novalis’ *Heinrich von Ofterdingen*, hvor kærligheden fører til dannelsen af det transcendentale selv, der gør at individet gennem sjælsudvidelse kan træde i kontakt med de dybere, åndelige lag, der forbinder universet (Novalis, fx s. 97ff, på s. 99 hører Heinrich umiddelbart efter første møde med Mathilde og den heftigt spirende kærlighed blomsterne og træerne tale i en drøm, og på s. 110-111 fremhæves kærligheden mellem dem som årsagen til en inderlig oplevelse af forbundethed med naturen og en højere verden, jf. også efterskriftet af Knud Bjarne Gjesing). Som historikeren Kai Aalbæk-Nielsen skriver i *Kærligheden i det 19.-20. århundrede*, kan kærligheden i denne periode være en forløsende faktor i den åndelige dannelse og for de indre kræfter, der gør, at verdensaltet kan skues og sammenhængen i alt opleves (Aalbæk-Nielsen 2003, 46).
- 6 Bennett er inspireret af vitalismens monisme og tilslutter sig desuden Baruch Spinozas idé om, at alt er skabt ud af samme substans (Bennett 2012, x). Hun tilføjer dog, at hendes monisme hverken “posits [...] a smooth harmony of parts nor a diversity unified by a common spirit.” Med en Deleuze-vending bliver formularen for hendes egen monisme: “ontologically one, formally diverse” (xi).
- 7 I deres seneste bog *Den materielle drejning* nuancerer Gregersen og Skiveren imidlertid billedet, idet de positive kropsoplevelser tildeles et afsnit (Gregersen og Skiveren 2016).

Litteratur

Aalbæk-Nielsen, Kai (2003): *Kærlighed i det 19.-20. århundrede*, Kbh.: Gyldendal.

Barad, Karen (2007): *Meeting the Universe Halfway: Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning*, Durham & London: Duke University Press.

Bennett, Jane (2010): *Vibrant Matter: a Political Ecology of Things*, Durham and London: Duke Uni-

versity Press.

Cool, Diana og Frost, Samantha (2010): *New Materialisms: Ontology, Agency, and Politics*, Durham & London: Duke University Press.

Gregersen, Martin (2016): "Transmaterialitet: Et økokritisk blik på ny dansk litteratur", *Spring* 39, Hellerup, s. 9-31.

Gregersen, Martin og Skiveren, Tobias (2015): "Den materielle drejning. En (ny) optik i og på aktuel dansk digtning" i Peter Stein Larsen og Louise Mønster (red.): *Dansk samtidslyrik*, Aalborg: Aalborg Universitetsforlag, 35–61.

Gregersen, Martin og Skiveren, Tobias (2016): *Den materielle drejning: Natur, teknologi og krop i (nyere) dansk litteratur*, Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Klougart, Josefine (2012): *Én af os sover*, Kbh.: Rosinante & Co.

Kristeva, Julia (1980): *Pouvoirs de l'horreur: Essai sur l'abjection*, Paris: Éditions du seuil.

Novalis (Friedrich von Hardenberg) (1998 [1802]): *Heinrich von Ofterdingen*, Kbh.: Jupiter.

Rasmussen, Bjørn (2011): *Huden er det elastiske hylster der omgiver hele legemet*. Kbh: Gyldendal.

Ravn, Olga (2012): *Jeg æder mig selv som lyng*, Kbh.: Gyldendal.

Smith, Amalie (2012): *I civil*, Kbh.: Gyldendal.

Stagis, Anne Maria (2016): "Samlingen forsøger at forene det, der hører sammen", *Edda*, 116.3, Oslo: Universitetsforlaget, 195-208.

Thomsen, Torsten Bøgh (2016): "Materialitetens trosbekendelse". *Salon* 55. 28. marts 2016.

Besøgt via: <http://www.salon55.dk/materialitetens-trosbekendelse/>.